

Paolo Cirio, konceptualni umetnik Zasužnjeni ulični duhovi in uživači davčnih paradižev

Konceptualni umetnik Paolo Cirio je prepričan, da umetniki lahko ustvarjajo zakonodajne in finančne modele, ki bodo humor, lepoto in interaktivnost vključili v nove in predvsem ljudem prijaznejše družbene organiziranosti. Prve izkušnje v umetnosti taktičnih medijev si je še med študijem umetnosti na torinski univerzi nabral pri umetniško aktivističnem tandemu The Yes Men (Jacques Servin in Igor Vamos).

Mojca Kumerdej,
foto Jure Eržen

Vpolitiki, ekonomiji, financah, militarizmu in okoljevarstvu z različnimi mediji raziskuje sisteme nadzora, vednosti in informacij, pri čemer kritiko dopolnjuje s svojimi, nema-likrat vizionarsko utopičnimi rešitvami. Paolo Cirio, med drugim prejemnik nagrad na linški Ars electronici in berlinskem festivalu Transmediale, do konca januarja v Projektnem prostoru Aksioma predstavlja projekt *Loophole for All (Vrzel za vse; 2013)*, v katerem se loteva skrivnostnega jedra globalne ekonomije – davčnih oaz.

Tarča: Nato in korporacije

Mednarodno prepoznavnost je Paolo Cirio doživel leta 2001 z ustanovitvijo sple-

Vrzel za vse: Cirio je vdrl v državni sistem kajmanskega poslovnega registra in ukradel seznam vseh 200.000 tamkaj registriranih podjetij. Njihove identitete je prenesel v svoj kajmanski nabiralnik ter izdal certifikate – potrdila o njihovi priključitvi – in se sam podpisal kot uradnik kajmanskega poslovnega registra, ki naj bi certifikate izdal.

tnega portala *StopTheNato.org*, na katerem je v petih letih objavil okoli tisoč novic o Natovih ekspanzijah v vzhodni Evropi, o njegovih vojaških oporiščih in operacijah po 11. septembru 2001, kršitvah in vojnem dobičkarstvu. Namen spletne strani je bil informiranje in omogočanje posega v Natovo spletno stran, pri čemer je dal uporabnikom na voljo internetna orodja *flash script coded*.

Cirio je sam organiziral pet napadov, ob srečanju voditeljev Nata v letalskem oporišču v bližini Rima pa je maja 2002 organiziral *anti-NATO day*, med katerim so aktivisti preplavili Natovo spletno stran. Aktivistični napad je ni načel, sta pa bili uporabljeni grožnja in tehnologija povod, da sta se preiskave Cirievega projekta lotili ameriško in kanadsko ministrstvo za obrambo, kot predmet študije pa ga je obravnaval ameriški Eisenhowerjev inštitut.

Korporacije, ki jim je Paolo Cirio lotil v sodelovanju z umetnikoma taktičnih medijev, Italijanom Alessandrom Ludovicom in Avstrijcem Ubermorgenom, namenil še posebno pozornost, so Amazon, Google, Twitter in Facebook. V *ready made* umetniškem delu *Street Ghosts (Ulični duhovi; 2012)* je z Google ukradel fotografije ljudi, ki so bile posnete z Googlovimi uličnimi kamerami in na spletu objavljene brez njihovega vedenja, kaj šele privolitve. Cirio je torej ponovil Googlovo gesto in mu ukradel to, kar je Google ukradel naključnim žrtvam – njihove osebne podatke, ki so odslej shranjeni v zasebni Googlovi zbirki, ki jo ta trži, ne da bi na dobiček plačeval davke. Posnetke ljudi, zabrisanih podob in barv, da so videti kot urbani fantomi, je v naravni velikosti kot posterje postavil oziroma prilepil na pročelja prav na istih mestih, kjer so bili narejeni. Sicer ne v povezavi s projektom se je vojna med javnimi in zasebnimi interesi odigrala tudi na sodiščih. Švicarska in nemška vlada sta Googlu postavili pravne omejitve, ker da snemanje ljudi na ulici krši njihovo zasebnost, pri čemer se je Google izvil z natančnostjo algoritma, ki zabriše obraze. Vendar ne le, da tudi algoritmu kdaj spodleti – predvsem ni le obraz del posameznikove identitete in je mogoče človeka, če je nekemu to v interesu, prepoznati tudi po telesu, lasih in ne nazadnje oblačilih. Google, pravi Cirio, si prilašča družbeno delovanje, ki ga opravljamo s konstituiranjem javnega prostora, pri čemer morajo »naključni urbani modeli« računati na možnost, da bodo njihove podobe – torej njihovi uplenjeni zasebni podatki – kot zaslužni duhovi v digitalnem svetu ujeli na veke vekov.

Da je obraz vendarle ena glavnih potez posameznikove identitete, je Cirio v sodelovanju z Alessandrom Ludovicom izkoristil s posegom v Facebookovo socialno omrežje »smehljajočih se obrazov«. Privlačnost socialnih omrežij je razumljiva, pojasnjuje Cirio; nekdanj so naši prijatelji in znanci lahko zdrseli v preteklost, v virtualnem svetu pa so nenehno dostopni in svoje podatke ažurirajo. Toda večina teh omrežij

ni javnih organizacij, ustvarjenih za izboljševanje medčloveških odnosov, temveč zasebnih, katerih cilj je finančni dobiček, ki ga ustvarjajo s spodbujanjem uporabnikov, da se čim bolj povezujejo. Njihova tržna vrednost, pojasnjuje Cirio, je proporcionalna številu uporabnikov – in Facebookova, ki ima milijardo uporabnikov, je ocenjena na 100 milijard dolarjev.

Avtorja sta se osredotočila na dva momenta, povezana s spletnimi omrežji: možnost kraje identitete in možnost za zmenkarje. V projektu *Face to Facebook (2011)* sta s Facebooka pokradla milijon profilov uporabnikov, jih filtrirala s programom za prepoznavanje obrazov in glede na obrazni izraz razvrstila po skupinah ter jih prenesla na za to priložnost oblikovano stran *Lovely-Faces.com*. V petih dneh je projekt sprožil množične medijske odzive, grožnje posameznikov, katerih profili so se znašli na omenjenem portalu, po pričakovanju pa so se jim oglasili tudi Facebookovi odvetniki in Cirio ter Ludovico sta najela svojega odvetnika. Odvetniške pisarne so si začele izmenjavati korespondenco. Medtem je projekt, za katerega sta na linški Ars electronici leta 2011 v kategoriji interaktivne umetnosti prejela nagrado za posebne dosežke, postajal prepoznaven tudi zunaj umetniških krogov, in Facebook se je »zadovoljil« z zaprtjem strani *Lovely-Faces.com* ter tožbo umaknil.

S *Face to Facebook* sta avtorja dregnila v dejstvo, da se ljudje ne le ne zavedajo ne-

varnosti razgaljanja na spletu, ampak celo več – da jim je za posledice prav malo mar. V preteklem desetletju se je radikalno spremenilo razumevanje zasebnosti, intimnosti in prijateljstva. Kar je še ne tako davno veljalo za sramotno ali neprimerno za prikazovanje v javnosti, danes javno razgaljanje spodbuja imperativ nadzorskega uživanja za pogled drugega, tako da meje med posameznikovimi javnimi funkcijami in njegovo zasebnostjo postajajo vse bolj zabrisane.

Po avtorjevih besedah ne obstaja več dvojnost med tem, kar smo v digitalnem in

generirajo. Medtem ko so državljani primorani plačevati davke, se korporacije, kot so Apple, Microsoft, Starbucks, Volkswagen, BMW, Amazon, McDonald's, Google, Facebook, Coca-Cola, Ebay, American Airlines itd., s svojimi hčerinskimi družbami, registriranimi v davčnih oazah, plačevanju davkov legalno izogibajo.

Po vzpostavitvi prve davčne oaze pred drugo svetovno vojno, Švice, ki je pomenila varno lokacijo za skrivanje denarja in je omogočala elegantno poslovanje tudi nacistični Nemčiji, je do konca 70. let davčne

kako je strukturiran in kdo je njegov lastnik. Nobenega razloga ni, da bi biti ti podatki tajni, razen če ne počneš nečesa, česar ne bi smel. Med dejavnostmi in učinki davčnih oaz navaja pranje denarja, korupcijo, monopole, skrivanje interesov, skrivanje tako bogastva kot dolgov, slabljenje vodenja držav, revščino, odvisnost od finančne pomoči. Njihove največje žrtve so siromašne države. »Korporacije se odpravijo v Afriko in tam črpajo nafto in pridobivajo rude, vendar pa ne v Afriki ne tam, kjer to naravno bogastvo prodajajo, davkov ne plačujejo, ker so registrirane v davčnih oazah in sodijo v tamkajšnje zakonodaje. Afrika bi bila danes najbogatejša in najbolj razvita celina na svetu, če bi lahko obdavčila te družbe, a jih ne, kajti velik problem afriških držav je politična korupcija, ki temu plenjenju prižge zeleno luč,« pravi Cirio. Dobiček, ki ga s črpanjem Afrike ustvarijo korporacije, dodaja Christensen, je bistveno večji, kot znaša denarna pomoč, ki poteka v nasprotni smeri.

Paolo Cirio projekt *Loophole for All*, v katerem je povezal umetnost, aktivizem, heking in raziskovalno novinarstvo, označuje za provokacijo, s katero pa ne promovira izogibanja davkom. Davek je moralna in etična obveza do družbe, vendar potrebujemo bolj transparenten in demokratičen način obdavčitve, pa tudi možnost odločanja o njegovi porabi. Toda ker davkov ne plačujejo multinacionalke, banke in bogataši in ker moramo mi namesto njih s plačevanjem višjih davkov zapolniti manko, je z omenjenim projektom dostop do te rajske vrzeli demokratiziral.

V projektu si je Kajmanske otoke izbral predvsem zato, ker so del britanskega kraljestva, obenem pa jih kot davčno oazo na veliko uporabljajo ameriška podjetja in korporacije. Cirio je vdrl v državni sistem kajmanskega poslovnega registra, ukradel seznam vseh 200.000 tamkaj registriranih podjetij in ga objavil na svoji spletni strani. S polastitvijo njihovih identitet – to sestavljajo ime podjetja, naslov in davčna številka – je te prenesel v svoj kajmanski nabiralnik ter izdal certifikate, potrdila o njihovi priključitvi, in se sam podpisal kot uradnik kajmanskega poslovnega registra, ki naj bi certifikate izdal. S množično krajo poslovnih identitet je izkoristil anonimno naravo teh podjetij. S Cirievim certifikatom, kupljenim za 99 centov, se lahko kupec oziroma kdorkoli izdaja za lastnika izbranega podjetja in izdaja račune, za 49 dolarjev pa je kupec lahko nabavil tudi kajmanski poštni nabiralnik s preusmerjanjem pošte. »S projektom sem tudi majhnim podjetjem in pripadnikom srednjega razreda omogočil, da iz davčnih oaz izdajajo račune in se tako izognejo nepravičnim davkom, pravni odgovornosti in gospodarskim neravnovesjem v zadalženi domovini, predvsem pa sem davčno utajno spremenil v ustvarjalno obliko globalne državljanske nepokorščine,« pravi avtor.

Med okoli petsto kupci certifikatov je večina poznala Cirievo umetniško delo in je »posel« prepoznala kot perfermersko platformo. Z namenom, da bi pridobili več informacij o poslovanju, se mu je oglasilo tudi nekaj kupcev iz južne Evrope in Rusije, navdušenih, da sistem dejansko deluje, večinoma pa so se mu, podpisani z imeni in priimki, javili lastniki malih podjetij in ga prosili ali mu grozili, naj jih umakne s seznama, saj nečajo, da bi kdo prevzel njihovo identiteto. Ti lastniki, ki predstavljajo desetino vseh registriranih podjetij na Kajmanskih otokih, so mali igralci in tako na neki način žrtve tega projekta, pravi Cirio. Vendar ne njih, bal sem velikih igralcev, a se niso odzvali, in anonimnih mailov v slogu:

Ni nam všeč, kar počnete. Vdor je bil precej tvegano dejanje; po besedah Johna Christensena je na Kajmanskih otokih že novinarsko zastavljanje vprašanj o tovrstnih poslovnih skrivnostih kršitev kajmanske zakonodaje.

Na Kajmanskih otokih so se glasno odzvali mediji, a so zanikali, da je avtorju uspel vdor v kajmanski poslovni register; da ne bi iz dogodka napravili resnično velik dogodek, pa so se Kajmanski otoki tožbi raje izognili. »A tudi sicer bi me težko našli,« pravi Paolo Cirio. »Prav za ta projekt sem v davčni oazi City of London registriral podjetje Paolo Cirio Ltd., ki me legalno ščiti. Poleg tega bi me morali pripeljati iz Italije, ki me ne bi izročila, saj nisem kršil italijanske zakonodaje. Za izvedbo sem preiščeno uporabil strežnik v Kaliforniji, saj kalifornijska zakonodaja zelo dobro ščiti digitalne stike, zaradi česar s Kajmanskih otokov niso mogli kar poklicati, češ, ker gre za nelegalno početje, zahtevamo, da to spletno stran zaprete,«

So pa očitno Kajmanski otoki pritisnili na Pay Pal (Ebay Inc.), ki je Ciriev račun, na katerem se je s prodajo certifikatov in petih poštinih nabiralnikov nabralo 700 dolarjev, zamrznil, prepovedal uporabo računa in ga zaprl. Pri tem je zanimivo, da gre za podjetje s sedežem v luksemburški davčni oazi, ki se po Cirievih besedah z neobdavčitvijo dobička v višini 145 milijard dolarjev izmika odgovornosti do preostalega sveta. Podjetje Pay Pal je tako razglasilo za nelegalen poskus demokratizacije privilegija, od katerega ima korist v prvi vrsti ono samo.

Paolo Cirio ima tudi vizionarsko rešitev, kako bi *onshore* države lahko pritisnile na svoje državljane, ki se plačevanju davkov v državah, kateri državljani so, izogibajo s svojimi *offshore* podjetji. Za državljana, ki bi trdil, da ne bo plačal davka v svoji državi, ker ima podjetje registrirano v davčni oazi, kot dokazilo ne bi zadoščal certifikat o identiteti podjetja, ampak bi moral poimensko dokazati število ljudi, zaposlenih v njegovem podjetju v davčnem paradizu. Glede na to, da je še težje kot proizvodnjo nadzorovati finančno industrijo, pa vidi rešitev v ustanovitvi mednarodnega demokratičnega finančnega tribunala, podobnega tribunalu za vojne zločine, ki bi kot mednarodni sodni organ imel pristojnosti za preganjanje finančnih in poslovnih kriminalcev po vsem svetu.

Podobno kot v *Face to Facebook* je šlo v *Loophole for All* za časovno omejeno perfermersko situacijo med avtorjem in uporabniki, tako z njihovimi reakcijami kot reakcijami kakorkoli vpletenih se je projekt spreminjal in generaliziral, vse dokler ga v obih primerih močnejša stran ni pričakovano ustavila. To, kar ostaja, je dokumentacija, v povezavi z *Loophole for All* pa vsak teden še vedno dojemete kakor grozilno pismo. Grožnje, ki so ga doletele v povezavi z njegovimi projekti, so milejše, ostreje, pa tudi grožnje s smrtno. »Skušam ostati pozitiven in ne zapasti v paranojo, ki me včasih sicer pograbi, a se znam ustavit, rekoč: pa saj sem umetnik, in to, kar počnem, so umetniški projekti. Moj namen je sprožiti odzive, za kar naredim vse, kar je v moji moči, kajti če odzivov ne bi bilo, bi bil projekt spodletel. Zdi pa se mi, da je v primeru *Loophole for All* in *Face to Facebook* igralce na drugi strani najbolj vznemirilo to, da sem vstopil v njihovo igro. Ni jih toliko vznemirila kraja informacij, kot jim je razbesnelo ustvarjanje denarja z njihovimi informacijami, torej to, da sem se z uporabo njihove metode spustil z njimi v tekmo, pa kakorkoli že je bilo moje poslovanje v primerjavi z njihovim pljunek v morje. Če bi bil zgolj politični aktivist, ki bi jih javno besedno napadal, se ne bi zame niti zmenili,« poudarja Cirio. ■

kar v analognem svetu trde resničnosti. Vendar pa so tako internet kot spletna omrežja krasna, če veš, kako jih uporabljati, in če so neodvisna. A večinoma niso. Na splet prenesene informacije nadzoruje le nekaj spletnih družb in samo predstavljate si, pravi, da bi bili na svetu le trije knjižni založniki, ki bi nadzorovali vse vsebine. Na Facebooku lahko milijarda ljudi med sabo komunicira, toda ta virtualni prostor je v lasti peščice ljudi, ki ga poseduje in nadzoruje. Mnogih uporabnikov danes ne zanimajo posledice objave svojih, tudi precej delikatnih posnetkov in šele čez nekaj let bo jasno, kaj sodi v zasebno in kaj v javno, kar zelo verjetno ne bo zakonsko regulirano, ampak bodo določene stvari preprosto veljale za kulturno nesprejemljive, je optimističen Paolo Cirio.

A medtem ko mnogi spletni uporabniki brez zadržkov razgaljajo svojo zasebnost, pa korporacije skrivajo podatke, ki bi vsaj v demokratičnih družbah verjetno morali biti javni.

Rajske oaze

Se vam zdi, da je svet v finančni krizi? Živite vse težje, si zategujete pas, tarnate nad državo, ki zvišuje davke, medtem ko so vam kot državljanom civilizacijsko pridobljene pravice finančno vse težje dostopne? Še zdaleč niste edini; so pa nekateri, ki se jih finančna kriza ni dotaknila, ampak jim gre celo bolje, kot jim je šlo v preteklosti, saj omenjeno stanje daleč od oči javnosti tudi

oaze uporabljal omejen krog ljudi, večinoma mafijske združbe, prevaranti in kriminalci, pravi Cirio. V 80. letih pa se je ta model izjemno razmahnil in danes je podjetje, ki želi poslovati po vsem svetu, zaradi večje fleksibilnosti malone prisiljeno ustanoviti hčerinsko družbo v davčni oazi.

Paolo Cirio se je davčnih oaz lotil v projektu *Loophole for All* (*Vrzeli za vse*; 2012), katerega izobraževalni del je dokumentarec s strokovnjaki in raziskovalci davčnih oaz. John Christensen, direktor Tax Justice Network (Mreža davčne pravičnosti), pojasnjuje, da *offshore* leži v samem jedru sodobne ekonomije in da je izogibanje davkom tako integrirano v globalizacijo, da se večji del mednarodnega trgovanja in mednarodnih investicij prek papirologije izvršuje v davčnih oazah in se tako izogne regulacijam in obdavčitvam. Razlog, da se davčnim oazam posveča tako malo politične pozornosti, tiči v tem, da jih politiki iz koristiljubja nemalokrat podpirajo. Christensen je prepričan, da je treba davčne oaze, ki so skrbno načrtovan proces, postaviti v jedro globalne diskusije in razčistiti, kakšne vrste ekonomijo v javnem interesu potrebujemo, kakšno obliko demokracije želimo, kajti zloraba davčnih oaz je izrazito nedemokratična. Ne nazadnje, dodajmo, je poslovanje prek davčnih oaz »razbremenjeno« tudi občutljivosti za človekove pravice.

William Brittain-Catlin, avtor knjige *Offshore: The Dark Side of the Global Economy*, se zavzema za transparentnost, kje je denar,